

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Glaudesnė Europos mokslinių tyrimų erdvės partnerystė siekiant pažangos ir augimo“

(COM(2012) 392 final)

(2013/C 76/06)

Pranešėja **Daniela RONDINELLI**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2012 m. liepos 17 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Glaudesnė Europos mokslinių tyrimų erdvės partnerystė siekiant pažangos ir augimo“

COM(2012) 392 final.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. sausio 8 d. priėmė savo nuomonę.

486-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2013 m. sausio 16–17 d. (sausio 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 120 narių balsavus už ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto (EESRK) nuomone, sukurti Europos mokslinių tyrimų erdvę (EMTE) yra prioritetas siekiant skatinti ekonomikos augimą ir ES ekonomikos, socialinių ir kultūrinių vystymąsi, mokslo pažangą ir valstybių narių, regionų ir visuomenių sanglaudą. Programoje „Horizontas 2020“ numatytas finansavimas turėtų padėti pasiekti šių tikslų.

1.2 EESRK yra pateikęs daug nuomonių⁽¹⁾, kuriose išreiškė savo požiūrį dėl EMTE, ir jau pradėjo išsamius debatus ir diskusiją šiuo klausimu su Komisija, Europos Parlamentu ir Taryba, todėl palankiai vertina komunikatą.

1.3 EESRK pritaria Komisijos teiginiui, kad ekonomikos augimas yra vienas svarbiausių EMTE prioritetų. Besitęsiant sudėtingai ekonomikos ir socialinei krizei, šis klausimas yra ypač svarbus Europos organizuotai pilietinei visuomenei.

1.4 EESRK mano, kad tyrėjų, mokslo žinių ir technologijų laisvas judėjimas turi tapti vidaus rinkos „penktąja laisve“.

1.5 EESRK nuomone, EMTE kūrimas yra nenutrūkstamas procesas ir baigti kurti šią erdvę 2014 m. yra pernelyg platus užmojo tikslas, be to, daugelyje Europos šalių taikomos griežtos taupymo priemonės, dėl kurių tenka riboti nacionalines investicijas moksliniams tyrimams ir inovacijoms.

1.6 EESRK pritaria pasiūlymui Europos mokslinių tyrimų erdvę kurti plėtojant glaudesnę, gerosios praktikos mainais grindžiamą partnerystę, o ne teisėkūros priemonėmis, tačiau reiškia susirūpinimą, kad susitarimo memorandumai, pasirašyti su suinteresuotosiomis organizacijomis, yra neoficialūs ir savanoriški, o ne teisiškai privalomi.

1.7 EESRK prašo parodyti tvirtą politinę valią ir padėti užtikrinti veiksmingas ir konkurencingas nacionalines mokslinių tyrimų sistemas, kurias būtų galima sustiprinti atliekant tarpusavio vertinimą, kurio tikslas įvertinti mokslinius tyrimus vykdančių grupių kokybę, tyrimuose dalyvaujančias struktūras ir pasiektus rezultatus.

1.8 Komitetas mano, kad viešosiomis lėšomis finansuojamų mokslinių tyrimų prioritetą turėtų būti Europos piliečių gerovei ypač svarbios sritys ir kad viešosiomis lėšomis ir toliau turi būti finansuojami projektai, kurie stiprina tarpusavio bendradarbiavimą Europoje.

1.9 EESRK primygtinai prašo Komisijos ir valstybių narių priimti visas būtinas priemones, kurios leistų panaikinti EMTE kurti trukdančias kliūtis, visų pirma susijusias su Europos mokslo darbuotojų darbo rinkos nebuvimu, jų darbo sąlygomis, judumo galimybėmis ir socialine apsauga.

1.10 EESRK primena, kad būtina skubiai keisti tarpvalstybiuose projektuose dalyvaujančių tyrėjų pensijų ir pensijų fondų sistemą ir sukurti papildomą Europos pensijų fondą ir jo lėšomis dengti ir (arba) kompensuoti nuostolius, kuriuos tyrėjai patiria persikeldami iš vienos šalies į kitą ir pereidami iš vienos socialinės apsaugos sistemos į kitą.

⁽¹⁾ OL C 95, 2003 04 23, p. 48; OL C 218, 2009 09 11, p. 8; OL C 306, 2009 12 16, p. 13; OL C 132, 2011 05 03, p. 39; OL C 318, 2011 10 29, p. 121; OL C 181, 2012 06 21, p. 111; OL C 299, 2012 10 04, p. 72; OL C 229, 2012 07 31, p. 60; OL C 44, 2013 2 15, EESRK nuomonė dėl didelio poveikio technologijų, EESRK nuomonė dėl tarptautinio bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje ir EESRK nuomonė dėl prieinamesnės mokslinės informacijos ir viešųjų investicijų. (Žr. šio Oficialiojo leidinio p. 43, 48).

1.11 Komitetas perspėja, kad dėl Komisijos siūlomų naujų iniciatyvų neturėtų būti dedama mažiau ar atsisakoma pastangų mažinti EMTE dirbančių tyrėjų administracines sąnaudas.

1.12 EESRK primena Europos Komisijai ir valstybėms narėms, kad būtina imtis visų priemonių, kurios leidžia veiksmingai spręsti diskriminacijos, nelygių galimybių ir lyčių lygybės problemas, su kuriomis vis dar susiduriama akademinėse, mokslo ir mokslinių tyrimų bendruomenėse. Todėl labai palankiai vertina sprendimą užtikrinti, kad visuose įdarbinimo, mokslinių tyrimų programų sudarymo ir vertinimo, universitetų, mokslo ir mokslinių tyrimų institutų darbo programų sudarymo komitetuose dalyvautų bent 40 proc. moterų.

1.13 EESRK teigiamai vertina Europos Komisijos pasiūlymą parengti e. infrastruktūros plėtros veiksmų planą, kuris padėtų vystyti e. mokslą, ir atkreipia dėmesį į savo nuomonę⁽²⁾ dėl Komisijos komunikato⁽³⁾ dėl prieigos prie mokslinių tyrimų rezultatų ir mokslinės informacijos, jų sklaidos ir išsaugojimo.

1.14 EESRK pritaria Europos tyrėjų ir mokslo bendruomenės kreipimuisi⁽⁴⁾ į valstybių ir vyriausybių, ES institucijų vadovus, kuriuo perspėjama, kad Europa negali sau leisti prarasti geriausių, visų pirma jaunų, talentų, mokslininkų ir dėstytojų. Būtinai europinis finansavimas, kuris leistų padidinti nacionalinio finansavimo veiksmingumą ir naudą ir sustiprinti konkurencingumą Europos ir tarptautiniu lygmeniu. Todėl EESRK prašo nesusimąžinti šiais sričiai skirtų lėšų 2014–2020 m. biudžete.

1.15 EESRK mano, kad su EMTE susijusi pilietinė visuomenė turi visapusiškai ir aktyviai dalyvauti sudarant numatytus veiklos planus prioritetinėse srityse, mokslo ir tyrimų projektų rezultatų sklaidos ir perdavimo Forume ir komunikato poveikio galutiniam vertinime.

1.16 EESRK tikisi, kad atsižvelgiant į visas pirmiau nurodytas priežastis, Komitete gali būti sukurta grupė, kuri būtų Europos institucijų informacijos punktu visais būsimais EMTE sukūrimui svarbiais vertinimo, stebėsenos ir sprendimo priėmimo etapais.

2. Įžanga

2.1 EESRK ne vienoje nuomonėje išreiškė savo požiūrį į EMTE, kurį patvirtina ir toliau jo laikosi. Teigiamai vertina komunikatą, kuriuo siekiama glaudesnės partnerystės ir nurodoma, kad ES ir valstybės narės neatidėliodamos privalo vykdyti priimtus įsipareigojimus ir juos išplėsti. Tačiau valstybių narių pasiekta pažanga skiriasi ir kai kuriais atvejais ir toliau yra lėta.

Komunikato naujovė yra ta, kad praplečiama Komisijos ir valstybių narių partnerystė į ją įtraukiant EMTE suinteresuotųjų šalių organizacijas⁽⁵⁾. EESRK pritaria, kad būtina siekti **glaudesnės, didesnio masto ir veiksmingesnės partnerystės**.

2.2 EESRK pritaria Komisijos nuomonei, kad EMTE turi padėti siekti ekonomikos augimo, mokslo pažangos, regionų, šalių ir visuomenių sanglaudos. Tačiau kartu būtina atsižvelgti į būtinybę plėtoti vis labiau tarpusavyje susijusių mokslo ir rinkos, inovacijų ir įmonių, naujų darbo organizavimo metodų ir mokslo bendruomenės būtiną sąveiką.

2.3 EESRK mano, kad dabartinės pasaulinės krizės laikotarpiu būtina imtis konkretnių ir ryžtingesnių priemonių siekiant panaikinti neigiamą poveikį, kurį daro nenuosekliai rengiama ir įgyvendinama nacionalinė mokslinių tyrimų politika, ir kuo aktyviau plėtoti šios politikos efektyvumą didinančią veiklą. Be to, šiomis priemonėmis turi būti siekiama stipresnės sveikos ir sąžiningos konkurencijos ir didesnės nacionalinių mokslinių tyrimų sistemų tarpvalstybinės sinergijos, didesnių tyrėjų karjeros ir judumo galimybių bei laisvo žinių judėjimo⁽⁶⁾.

2.4 Prieš pateikiant komunikatą surengtos viešosios konsultacijos parodė, kad:

— **tyrėjams** didžiausią susirūpinimą kelia nepatrauklios karjeros galimybės, ribota judėjimo laisvė ir galimybių keistis idėjomis trūkumas;

— **mokslinius tyrimus finansuojančios ir (arba) vykdančios organizacijos** turi būti aktyvesnės ir dėti didesnes ir labiau koordinuotas pastangas, kad būtų pasiekta pažanga ir būtų įveikti šiuo metu Europai ir pasauliui iškylantys sudėtingi uždaviniai. Būtina užtikrinti bendradarbiavimą tarpvalstybiiniu ir Europos lygmeniu, tinkamą prieigos prie duomenų bazių, tyrimų rezultatų ir publikacijų infrastruktūrą. Pilietinės visuomenės organizacijos, kurių veikla susijusi su moksliniais tyrimais, turi aktyviau dalyvauti priimant EMTE svarbius sprendimus;

— **privačiame sektoriuje** susirūpinimą kelia aukštos kvalifikacijos ir gerai parengtų tyrėjų trūkumas. Pramonės sektoriui taip pat primygtinai prašo stiprinti švietimo sektoriaus, mokslo bendruomenės ir verslo sektoriaus bendradarbiavimą. Įmonės taip pat mano, kad mokslo bendruomenė, privatusis sektorius ir verslo sektorius nepakankamai bendradarbiauja;

⁽²⁾ EESRK nuomonė dėl prieinamesnės mokslinės informacijos ir viešųjų investicijų.

⁽³⁾ COM(2012) 401 final.

⁽⁴⁾ 2012 m. spalio 23 d. 42 Nobelio premijos laureatų ir 5 Fields medalininkų atviras laiškas (<http://erc.europa.eu/>).

⁽⁵⁾ 2012 m. liepos 17 d. Komisija pasirašė susitarimo memorandumus su Europos mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros organizacijų asociacija (EARTO), Nordforsk, Europos mokslinius tyrimus vykdančių universitetų lyga (LERU), Europos universitetų asociacija (EUA) ir „Mokslo Europa“ (Science Europe).

⁽⁶⁾ COM(2010) 546 final.

— **valstybės narės ir šalys partnerės** laikosi bendros nuomonės, kad reikia konkretesnių veiksmų EMTE sukurti, ir apskritai norėtų, kad pirmenybė būtų teikiama gerosios praktikos mainams, o ne teisėkūros priemonėms.

3. Stiprinti nacionalines mokslinių tyrimų sistemas, kad jos taptų veiksmingesnės, atviresnės ir konkurencingesnės

3.1 EESRK pritaria Komisijos tvirtinimui, jog reikia stiprinti nacionalines mokslinių tyrimų sistemas taikant gerąją praktiką ir palankiai vertina tai, kad lėšos būtų skirstomos pagal atvirus kvietimus teikti pasiūlymus, kuriuos vertintų nacionalinių, kitų valstybių narių ir trečiųjų šalių ekspertų grupės (**tarpusavio vertinimas**)⁽⁷⁾. Viešosios institucijos sprendimus dėl finansavimo turėtų priimti remdamosi mokslinius tyrimus vykdančių grupių ir organizacijų ir jų darbo rezultatų **kokybišku vertinimu**. Daugeliu atveju vertinant tyrėjus, mokslinių tyrimų grupes, pasiūlymus ir programas nesivadovaujama palyginamais standartais, nors projektai ir moksliniai tyrimai finansuojami ir įgyvendinami vienoda tvarka. EESRK mano, kad dėl šios priežasties sumažėja nauda, kas yra netoleruotina ypač šiuo metu, kai daugelyje valstybių narių drastiškai mažinamas mokslinių tyrimų biudžetas.

3.2 EESRK supranta, kad Europos mokslinių tyrimų sektorius yra vienas geriausių pasaulyje. Universitetuose ir mokslinių tyrimų institutuose atlikti moksliniai tyrimai padėjo Europos įmonėms tapti technologijų diegimo pradininkėmis ir užimti šioje srityje pirmąją poziciją. Todėl EESRK reiškia susirūpinimą dėl Komisijos poveikio vertinime pateiktos išvados, kad atotrūkis tarp Europos, JAV, Japonijos ir kitų išsivysčiusiose ekonomikos šalių tampa vis akivaizdesnis⁽⁸⁾. Taigi, atrodytų, kad ES praranda pozicijas „žinių gamybos“ srityje ir pagal kai kuriuos rodiklius šalys pasaulinės inovacijų lyderės lenkia ES 27. EESRK mano, kad besitęsiant pasaulinei krizei ir dėl jos besikeičiant jėgų pasiskirstymui, EMTE turi sustiprinti Europos mokslo pirmąją poziciją. Mokslo kokybė ir aukštas kompetencijos lygis turi tapti svarbiausiais privalumais konkuruojant su kitais tarptautiniais šio sektoriaus dalyviais.

3.3 2002 m. ES priėmė sprendimą, kad visų valstybių narių investicijos į MTTP turi siekti 3 proc. Europos BVP⁽⁹⁾. Nuolatinės nesėkmės siekiant šio tikslo ir jo įgyvendinimo nukėlimas iki 2020 m. verčia EESRK abejoti, ar jis apskritai bus pasiektas. EESRK pritaria, kad vienas EMTE prioritetų turi būti ekonomikos augimas, ypač šiuo sudėtingos ekonomikos ir socialinės

krizės laikotarpiu, ir reiškia gilų susirūpinimą dėl griežtos taupymo politikos labai mažinamo mokslinių tyrimų biudžeto.

3.4 Vienas svarbiausių ir glaudžiai su EMTE kūrimu susijusių Europos aukštojo mokslo erdvės veiksmų – tai judumo skatinimas siekiant veiksmingai sustiprinti studentų, dėstytojų ir tyrėjų mokymą. Dėl biudžeto mažinimo daugeliui tyrėjų iškils sunkumų visapusiškai dalyvauti EMTE ir ja pasinaudoti. EESRK reiškia savo susirūpinimą dėl priimtų sprendimų⁽¹⁰⁾.

3.5 EESRK pakartoja savo įsitikinimą, kad būtina tvirta politinė valia siekiant užtikrinti veiksmingas ir konkurencingas nacionalines mokslinių tyrimų sistemas, ir prašo ES ir valstybių narių ryžtingiau ir skubiau vykdyti priimtus įsipareigojimus.

3.6 Pastaruoju metu viešosiomis lėšomis finansuojami moksliniai tyrimai vykdomi kituose, o ne Europos piliečių gerovei strategiškai svarbiuose sektoriuose, nors jie iš tiesų turėtų atverti novatoriškų mokslinių tyrimų EMTE galimybes, visų pirma turint omenyje bendradarbiavimą Europos lygmeniu.

3.7 EESRK, be kita ko, primena, kad siekiant optimizuoti ir (arba) persvarstyti finansavimą nacionalinėms mokslinių tyrimų sistemoms paremti, reikėtų vengti kai kurių valstybių, besisten-giančių mažinti biudžetą, pasirinkto klaidingo požiūrio, kad taikomieji ir fundamentalieji mokslai tarpusavyje nesusiję. Tai tampa didele kliūtimi pasinaudoti ištekliais ir finansavimo galimybėmis.

4. Tarptautinis bendradarbiavimas

4.1 Europos Sąjungoje bendradarbiavimas Europos masto mokslinių tyrimų srityje sutelktas į keletą didelių iniciatyvų⁽¹¹⁾. Tačiau tik 0,8 proc. valstybės biudžeto asignavimų⁽¹²⁾ moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai skiriama bendroms valstybių narių programoms, įskaitant Komisijos bendrai finansuojamas ir remiamas programas, nors yra įrodyta, kad tarptautinis bendradarbiavimas gali padėti pagerinti MTTP veiklos lygį, pradėti šią veiklą vykdyti naujuose sektoriuose ir gauti viešojo ir privataus sektorių paramą bendriems projektams. **Tai patvirtina, kad Europoje būtinas stiprus žinių tinklas.**

⁽⁷⁾ Pagrindiniai principai nustatyti „Savanoriškose bendro mokslinių tyrimų programavimo bendrųjų sąlygų gairėse“, ERAC – GPC, 2010 m.

⁽⁸⁾ 2011 m. ES inovacijų rezultatų suvestinė rodo, kad JAV, Japonijos ir Pietų Korėjos investicijų grąža yra didesnė negu ES 27. Besiformuojančios rinkos ekonomikos šalys – Brazilija, Kinija ir Indija – užima vis stipresnę poziciją ir jų indėlis į MTTP tampa vis reikšmingesnis.

⁽⁹⁾ 2008 m. šios investicijos siekė 1,92 proc. Europos BVP, tuo tarpu JAV investicijos sudarė 2,79 proc. šalies BVP (Eurostatas, 2008 m.)

⁽¹⁰⁾ Patrizio Fiorilli, Komisijos atstovas biudžeto klausimais, 2012 m. spalio mėn. pareiškė, kad ES ir valstybių narių biudžetuose bus mažiau skiriama lėšų Erasmus stipendijoms.

⁽¹¹⁾ Pavyzdžiui, Bendroji programa, Europos kosmoso agentūra, Europos molekulinės biologijos laboratorija, Europos branduolinių tyrimų organizacija ir pan.

⁽¹²⁾ GBAORD – tai kriterijus, kuriuo remiantis vertinami valstybės biudžeto asignavimai, išlaidos ir nacionalinių vyriausybių parama moksliniams tyrimams ir taikomajai veiklai.

4.2 Naujos mokslinių tyrimų finansavimo programos, pavyzdžiui, nuo 2012 m. **Europos mokslinių tyrimų tarybos (CER)** skiriamos **sinergijos dotacijos**, kuriomis remiamos nedidelės tarptautinės (ir paprastai tarpdalykinės) tyrėjų grupės, galėtų padėti įrodyti bendro darbo didesnę ir pridėtinę vertę, jei tokios grupės taikytų kūrybiškus valdymo metodus ir naujais būdais derintų papildomas žinias, įgūdžius ir išteklius.

4.3 Tačiau vis dar esama kliūčių ir sunkumų užsienio valstybių tyrėjams patekti į Europai svarbius nacionalinius mokslinių tyrimų institutus ir programose nedalyvaujančių valstybių narių mokslininkams naudotis Europos mokslinių tyrimų infrastruktūra. Abiem nurodytais atvejais pirmenybė teikiama šalies mokslininkams. EESRK mano, kad šios kliūtys trukdo sukurti EMTE.

4.4 EESRK mano, kad numatyti veiklos planai, kurie turėtų parodyti mokslinių tyrimų srityje vykdomo tarptautinio bendradarbiavimo silpnąsias ir stiprias puses, turėtų būti sudaromi remiantis ne tik valstybių narių pateikta informacija, bet ir užtikrinti, kad juos sudarant realiai ir veiksmingai dalyvaus su EMTE susijusi ir (arba) ja suinteresuota pilietinė visuomenė.

5. Atverti darbo rinką tyrėjams

5.1 Įdarbinimas

Nors dedama daug pastangų, išlieka kliūčių taikyti atvirą, skaidrią ir nuopelnais pagrįstą tyrėjų įdarbinimo tvarką. Atrankos kriterijai ne visada tinkamai formuluojami, nežinoma, kokiomis taisyklėmis remiantis sudaroma vertinimo komisija, be to, valstybėse narėse taikomas taisyklės labai sunku palyginti (pvz., EURAXESS tinklas). Komisija teigia, kad dalis tyrėjų (tikslus skaičius nežinomas) buvo įdarbinti ne pagal nuopelnus⁽¹³⁾. Pasiūlymas taikyti Europos mokslininkų chartiją, Mokslininkų priėmimo į tarnybą elgesio kodeksą⁽¹⁴⁾ davė teigiamų rezultatų nacionaliniu ir instituciniu lygmeniu. Vis dėlto, chartijos ir kodekso principai įgyvendinami pernelyg vangiai. EESRK baiminasi, kad jei nebus sukurta labiau integruota ir didesnės garantijas suteikianti mokslo darbuotojų darbo rinka, tai gali tapti didele kliūtimi iki 2014 m. baigti kurti EMTE.

⁽¹³⁾ Per metus yra apie 40 000 laisvų tyrėjų darbo vietų, 9 600 universitetų katedrų dėstytojų vietos (Technopolis, 2010 m.).

⁽¹⁴⁾ Siekdamas paskatinti praktiškai taikyti Chartiją ir Elgesio kodeksą, 2008 m. Komisija žmogiškųjų išteklių strategiją, apimančią chartiją ir kodeksą ir 2009 m. sukūrė institucinę žmogiškųjų išteklių strategijos grupę, tokiu būdu sudarydama sąlygas visos Europos suinteresuotųjų subjektų gerosios praktikos mainams.

5.2 Darbo sąlygos

Tyrėjų darbo sąlygos valstybėse narėse labai skiriasi, kai kur jos nepakankamai patrauklios jauniems tyrėjams, trukdo išlaikyti patyrusius specialistus ir pritraukti užsienio šalių tyrėjus. Paaugstinimo kriterijai, karjeros perspektyvos ir atlyginimo sistemos šalyse dar labiau skiriasi. Institutai ne visada tyrėjų judumą vertina kaip tam tikrą mokslo karjeros pasiekimą. Labiausiai nuo krizės nukentėjusiose šalyse pastebima, kad yra nemažai jaunų tyrėjų ir (arba) specialistų ieškančių alternatyvų kitose, taip pat ir ne Europos šalyse. Komisija turi atkreipti dėmesį į prarandamus žmogiškuosius išteklius mokslo ir mokslinių tyrimų srityje ir EESRK prašo bendradarbiauti su valstybėmis narėmis ir imtis skubių ir konkrečių priemonių šiam reiškiniui sustabdyti.

5.3 Judumas

Su judumo sunkumais tyrėjai susiduria dėl dotacijų ir finansavimo prieinamumo ir perkeliamumo sąlygų. Jie ne visada gali naudotis nacionalinėmis dotacijomis kitose šalyse (13 valstybių narių), o tyrimų grupės į savo projektus negali įtraukti kitų šalių partnerių, kadangi kai kuriose valstybėse (11 valstybių narių) parama skiriama tik tos šalies institutams. Keturiuose valstybėse narėse stipendijos skiriamos tik tos šalies piliečiams.

5.4 Socialinė apsauga

EESRK primena nuomonėje dėl programos „Horizontas 2020“⁽¹⁵⁾ pateiktą pasiūlymą skubiai pagerinti tarptautiniuose projektuose dalyvaujančių tyrėjų pensijų ir pensijų fondų sistemą ir sukurti papildomą Europos pensijų fondą ir jo lėšomis dengti ir (arba) kompensuoti nuostolius, kuriuos tyrėjai patiria persikeldami iš vienos šalies į kitą ir pereinami iš vienos socialinės apsaugos sistemos į kitą. Socialinės apsaugos sistemoje dažnai vadovaujamas principu, kad tyrėjai visą per visą savo karjerą dirba toje pačioje institucijoje ir paprastai nepaiso ir į darbo stažo apskaitą neįtraukia tyrimų veiklos metų kitoje valstybėje. Dedamos nepakankamos pastangos šiai ypač skaudžiai jaunuosius tyrėjus palietusiai problemai išspręsti.

6. Moterų ir vyrų lygybės užtikrinimas. Lyčių aspekto integravimas į mokslinių tyrimų projektus

6.1 Nors per keletą pastarųjų metų beveik visuose sektoriuose gerokai išaugo moterų tyrėjų skaičius, vis dar yra palyginti nedaug tyrimo veiklą vykdančių moterų aukštesniuose akademiniuose postuose, pavyzdžiui, moterų mokslinių tyrimų

⁽¹⁵⁾ OL C 181, 2012 6 21, p. 111.

vadovių mokslo institutuose ir universitetuose⁽¹⁶⁾. Yra pakankamai duomenų, rodančių, kad mišrioje tyrėjų grupėje pasiekiami geresni rezultatai, dalijamasi platesne patirtimi ir žiniomis, joms būdinga požiūrių įvairovė ir aukštesnis socialinis intelektas. Karjeros siekiančios moterys vis dar susiduria su didele vertikalia segregacija, taigi, „stiklo lubų“ reiškinys, kaip ir nevienodo požiūrio reiškinys darbo rinkoje, realiai egzistuoja⁽¹⁷⁾.

6.2 Kaip ir kituose ekonomikos sektoriuose, akademiniame bendruomenėje ir mokslinių tyrimų institutuose išlieka **vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumai**. Šį reiškinį, be kita ko, sustiprina ir tai, kad tariamai „neutraliame“ pareigybių aprašyme iš tiesų neskiriama dėmesio lyčių lygybei, taip pat, tebeegzistuoja nevienodo šeiminių užduočių pasiskirstymo problema, be to, moterys ir toliau patiria tiesioginę ir netiesioginę diskriminaciją⁽¹⁸⁾. Tai rodo, kad moterų mokslininkų potencialas yra nepakankamai vertinamas ir išnaudojamas, mokslinių tyrimų sektoriuje moterų yra mažai ir priimant mokslinių tyrimų ir inovacijų sprendimus nesilaikoma lyčių pusiausvyros principo.

6.3 Ne visos valstybės narės vykdo **lyčių aspekto integravimo į mokslinių tyrimų sritį** politiką, dėl ko nukenčia tyrimų kokybė ir aktualumas. Moterų dalyvavimas lygiomis teisėmis užtikrintų didesnę talentų, darbuotojų ir sprendimų priėmimo procesų įvairovę ir būtų naudingas tyrimų kokybei. Be to, sumažėtų išlaidos ir klaidos, kurių pasitaiko dėl nepakankamo lyčių aspekto integravimo į mokslinių tyrimų sritį. Jei mokslinių tyrimų srityje lyčių aspektui nebus skiriama daugiau dėmesio, tai turės neigiamų padarinių ir bus sunku siekti EMTE užsibrėžtų tikslų. Aktyvesnis moterų dalyvavimas prisidėtų prie Europos socialinio ir ekonomikos augimo, taip pat padėtų siekti didesnės mokslinių tyrimų pažangos, veiksmingumo ir rezultatų.

6.4 EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares sustiprinti pastangas ir imtis ryžtingų veiksmų, kurie padėtų visiškai panaikinti akademiniame, mokslo ir mokslinių tyrimų bendruomenėje

vis dar pastebimą moterų ir vyrų nelygybės reiškinį. Visų pirma reikėtų tesėti pažadą ir užtikrinti, kad visuose įdarbinimo, mokslinių tyrimų programų sudarymo ir (arba) vertinimo, universitetų, mokslo ir mokslinių tyrimų institutų darbo programų sudarymo komitetuose dalyvautų bent 40 proc. moterų. EESRK mano, kad universitetuose ir mokslinių tyrimų institutuose rengti, įgyvendinti ir vertinti lyčių lygybės veiksmų planus yra taip pat tinkama priemonė, tačiau visuose procesuose turėtų aktyviai ir visapusiškai dalyvauti moterys.

6.5 Be to, Komitetas prašo Komisijos užtikrinti, kad rekomendaciją kartu su gairėmis dėl institucinių pokyčių, kurie padėtų užtikrinti lyčių lygybę universitetuose ir mokslinių tyrimų institutuose, rengimo procese dalyvautų organizuota pilietinė visuomenė.

7. Sklaidos, prieigos prie mokslo žinių ir jų perdavimo naudojantis skaitmeninėmis priemonėmis optimizavimas

7.1 2008 m. balandžio mėn. Komisija paskelbė rekomendaciją⁽¹⁹⁾ dėl intelektinės nuosavybės valdymo žinių perdavimo veikloje ir universitetų bei kitų viešųjų mokslinių tyrimų organizacijų praktikos kodekso⁽²⁰⁾. Vis dėlto mano, kad kodekso nepakanka rekomendacijoje nustatytiems tikslams pasiekti.

7.2 Prieiga prie mokslinės informacijos, įskaitant laisvą prieigą prie leidinių, yra pagrindinė sėkmingų mokslinių tyrimų ir inovacijų skatinimo, taigi ir Europos konkurencingumo, sąlyga. Tai apima mokslininkų, mokslinių tyrimų partnerysčių – ypač mokslinių tyrimų institutų ir įmonių – bei mokslininkų ir piliečių dalijimąsi žiniomis. EESRK teigiamai vertina atitinkamą Komisijos komunikatą⁽²¹⁾ ir atkreipia dėmesį į savo šiuo klausimu parengtą konkrečią nuomonę⁽²²⁾.

7.3 EESRK pritaria ketinimui pasiūlyti e. infrastruktūros plėtros veiksmų planą, kuris padėtų vystyti e. mokslą užtikrinant atvirą prieigą prie mokslinių tyrimų priemonių ir išteklių.

⁽¹⁶⁾ Moterų doktorantės sudaro 45 proc. visų doktorantų, tačiau tik 30 proc. moterų doktorančių vykdo aktyvią tyrimų veiklą ir tik 19 proc. užima aukštesnius akademinius postus. Vidutiniškai 13 proc. aukšto lygio mokslo ir mokslinių tyrimų įstaigoms ir tik 9 proc. universitetų vadovauja moterys. „Skaiciai apie moteris“, preliminarūs 2012 m. duomenys, „Gender in Research and Innovation: statistics and indicators“, Helsinkio grupė „Moterys ir mokslas“, Europos Komisija (<http://ec.europa.eu>).

⁽¹⁷⁾ Studentų (55 proc.) ir aukštąjį mokslą baigusių moterų (59 proc.) yra daugiau, negu vyrų, tačiau pastarųjų yra daugiau aukštesnėse pozicijose. Žemesniuose akademiniuose postuose yra tik 44 proc. moterų, etatinėse pareigose – 36 proc., o dėstytojų – tik 18 proc.

⁽¹⁸⁾ 2012 m. kovo mėn. Europos Parlamento rezoliucijoje atkreipiamas dėmesys į didelį vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą. Vidutiniškai ES moterys uždirba 17,5 proc. mažiau negu vyrai, nors 60 proc. aukštąjį mokslą baigiančiųjų yra moterys.

⁽¹⁹⁾ COM(2008) 1329.

⁽²⁰⁾ Šio dokumento tikslas – pasiūlyti valstybėms narėms ir kitiems suinteresuotiems subjektams bendrų žinių perdavimą skatinančių praktinių ir politinių priemonių. Tačiau šių priemonių nepakanka. Be to, palyginti su kitomis pasaulio šalimis, Europoje yra gerokai mažiau pramonės sektoriuje patirties turinčių darbuotojų (pvz., universitetuose atsakingų už žinių sklaidą ir perdavimą). Tik 5–6 proc. ES tyrėjų turi judumo tarp viešojo ir privataus sektorių patirties.

⁽²¹⁾ COM(2012) 401 final.

⁽²²⁾ EESRK nuomonė dėl prieinamesnės mokslinės informacijos ir viešųjų investicijų.

7.4 EESRK ragina Europos Komisiją pakviesti su mokslu ir moksliniais tyrimais susijusių organizuotą pilietinę visuomenę dalyvauti numatytame sukurti valstybių narių forume, kuriame bus reguliariai keičiamasi informacija ir kuris padės skleisti ir perduoti mokslo programų ir projektų rezultatus.

2013 m. sausio 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Staffan NILSSON
